

УДК: 327. 39

DOI: 10.24144/2078 –1431.2020.1(24).83–91

Світлана Мишко,кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри полікультурної освіти та перекладу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»**Катерина Лізак,**старший викладач кафедри філології
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН У КІНЦІ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядається становлення та розвиток дипломатичних відносин між Україною та Угорщиною – країною, яка першою визнала Україну незалежною державою, що привело до відкриття дипломатичних місій та підписання базового договору між цими країнами. Автори підкреслюють, що українська двостороння дипломатія новітньої доби розпочинається саме з Угорщини, та аналізують перші етапи розбудови українсько-угорських відносин. Наголошується, що цей період характеризується динамічним розвитком, активною співпрацею та прагненням до встановлення і підтримки дружніх добросусідських відносин.

Ключові слова: дипломатія, незалежна держава, інтеграція, двосторонні відносини, переговори, посольство, дипломатичне представництво.

Diplomatic relations are considered to be a decisive factor indicating the level of good neighbourly relations between the states in a particular region. For that purpose we consider the analysis of the diplomatic relations between Ukraine as an independent state and the Republic of Hungary – with a special shift on the events during the period from 1990 to 2000 – to be vital for the understanding of the present and future relations between these two nations.

The study aims at providing a brief overview of the establishment and development of the international relations between Ukraine, the largest European country and one of its seven neighbours, namely, Hungary. Similarly, it includes information on the background events underlying the significance of these relations as well as describes the changes in the character of the relations between the two aforementioned states.

According to the objectives of the research, we used general scientific and special research methods that provided a holistic approach to solving the problem, namely, methods of critical analysis and synthesis, comparison, generalization and analogy.

It may be concluded that the beginning of the 90s witnessed almost perfect-like Ukrainian-Hungarian diplomatic relations whereas the 21st century revealed certain problematic issues. However, both the Ukrainian and Hungarian governments and their people have always strived for a friendly partnership, establishing and strengthening their relations.

Keywords: *diplomacy, independent state, integration, bilateral relations, negotiations, embassy, diplomatic mission.*

Дипломатичні відносини є визначальним фактором, який вказує на рівень відносин між державами певного регіону. Ми вважаємо дослідження дипломатичних відносин між Україною та Угорською Республікою в період з 1990 по 2000 рік, тобто в період становлення України як незалежної держави, важливим для розуміння сучасних і майбутніх відносин між цими двома державами. Метою нашого дослідження є аналіз становлення та розвитку міжнародних відносин між Україною – найбільшою європейською країною та одним із її сусідів – Угорщиною – з 1990 по 2000 рік. При аналізі основних подій, що лежать в основі значущості цих відносин, та відповідно до цілей дослідження ми використовували загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, які забезпечували цілісний підхід до вирішення проблеми, а саме: методи критичного аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення та аналогії.

Слід зазначити, що останнім часом зростає кількість наукових досліджень, присвячених українсько-угорським міжнародним відносинам у ХХ та ХХІ століттях. Однак, на нашу думку, вони мають загальний характер. Найбільш вагомими дослідженнями українських авторів є колективна монографія «Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти» [9], монографія Д. І. Ткача «Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій» [7] та праці професора ДВНЗ «УжНУ» Є. Б. Кіш [5,6].

Серед зарубіжних авторів, які займалися аналізом становлення України як незалежної держави, становленням і розвитком двосторонніх зв'язків України з Угорщиною, слід, у першу чергу, відмітити угорських авторів Ч. Фединець з глибоким та всебічним аналізом українсько-угорських відносин [12] та І. Варгу, який у роботі «Розвиток зовнішньої політики Угорщини за останні десять років. Порівняння зовнішньополітичних програм постперехідних угорських урядів» [20] представив три основні напрями зовнішньої політики Угорщини, включаючи питання етнічних угорців, які проживають у сусідніх державах. Серед англомовних праць «Міжнародна політика Східно-Центральної Європи» автора А. Г. В. Гайд-Прайс [13] є цінним джерелом інформації про міжнародні події в Центральній та Східній Європі.

Україна, найбільша країна Східної Європи та Європи в цілому, межує з сімома країнами, однією з яких є Угорщина, яка, в свою чергу, межує з такою ж кількістю країн, які є територіально набагато меншими за Україну. Обидві країни вважають одним із першочергових завдань встановлення та зміцнення дво- та багатосторонніх відносин із сусідніми країнами. І це цілком зрозуміло, адже прикордонні країни являють собою безпосереднє зовнішньополітичне середовище, стабільність якого залежить від їх успішної співпраці та відносин за межами цього середовища. З перших днів незалежності для України було дуже важливо налагодити добросусідські відносини з прикордонними країнами. В цьому відношенні

Угорщина стала державою, яка з ряду причин посіла особливе місце у двосторонніх відносинах з Україною. Так само і Угорщина при формуванні зовнішньої політики приділяє особливе місце відносинам з Україною і вважає її важливим партнером. Дмитро Ткач, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Угорській Республіці у 1992–1997 роках, який започатковував двосторонні відносини в дипломатичній практиці України, відкривши 24 березня 1992 року в Будапешті перше посольство нашої держави за кордоном, у статті «Українсько-угорські відносини новітньої доби» підкреслював, що українська двостороння дипломатія новітньої доби розпочинається саме з Угорщини [8].

На нашу думку, слід проаналізувати фактори, які вплинули на готовність Угорщини до співпраці з Україною. По-перше, революційні процеси в Центральній та Східній Європі в 1989–1991 роках та розпад Радянського Союзу в 1991 році стали однією з найважливіших подій другої половини ХХ століття, які зумовили як внутрішні, так і зовнішні зміни в країнах Східноєвропейського регіону. По-друге, і Україна, і Угорщина є постсоціалістичними країнами, які прагнули до формування демократичного суспільства і мали намір інтегруватися в європейські та євроатлантичні структури. Велику роль відіграє також геополітичний фактор, адже сусідні Україна та Угорщина тісно пов'язані спільними інтересами у сфері безпеки.

На думку Е.Кешкені, було кілька причин, чому угорський уряд приділяв велику увагу Україні, а саме: географічна близькість та економічний потенціал України, її стратегічне значення для імпорту енергії Угорщини, інтереси політики безпеки Угорщини та проживання в Україні майже 200 000 етнічних угорців [14, с.82].

Також слід зазначити, що більшість угорських політиків та пересічних громадян розуміли, що в сучасній Європі не варто було чекати повернення на користь Угорщини територій, втрачених після підписання Тріанонського мирного договору. У цьому плані мова, культурна єдність, засновані на збереженні національних традицій, залишалися єдиним засобом консолідації угорської нації.

Професор І. Варга, аналізуючи зовнішньополітичну програму уряду Йожефа Антала (1990-1994), підкреслював, що третім стратегічним напрямом, визначеним урядовою програмою, було забезпечення прав людини, точніше прав меншин; передусім забезпечення та підтримка прав етнічних угорських меншин, які проживають за кордоном. У програмі зазначалося, що угорська держава несе відповідальність за виживання угорської нації як культурної та етнічної спільноти. І. Варга зазначив, що, поважаючи існуючі міжнародні договори, в дусі цих договорів, а також відповідно до обіцянок урядів сусідніх держав Угорщина виступає за дотримання прав угорської громади, яка живе за межами кордонів Угорщини. В інтересах досягнення цієї мети Угорщина прагнула встановлювати та підтримувати дипломатичні відносини з країнами, в яких проживало угорське населення, а особливо з Україною [20].

Слід підкреслити, що 31 травня 1991 року було підписано Декларацію про принципи співробітництва між Українською РСР та Угорською

Республікою по забезпеченню прав національних меншостей, відповідно до якої сторони гарантували б останнім право на збереження і розвиток їхньої культурної самобутності, включаючи встановлення на їхніх територіях пам'ятників визначним діячам культури, а також збереження та охорону пам'яток їхньої історії і культури. Сторони також зобов'язувались сприяти особам, які належать до національних меншостей, без будь-якої дискримінації встановлювати і підтримувати між собою контакти в межах своєї країни, а також з громадянами інших держав, з якими вони мають спільне етнічне чи національне походження, культурну спадщину або релігійні вірування [1].

Ми поділяємо думку професора А. Гайд-Прайса, відповідно до якої відносини Угорщини та України були найтеплішими з двосторонніх міжнародних відносин на той час [13].

Хоча роль двосторонньої українсько-угорської дипломатії кінця ХХ століття важко переоцінити, слід зазначити, що, незважаючи на те, що за весь зазначений період для неї характерна активна співпраця і прагнення до встановлення та підтримки дружніх добросусідських відносин, були періоди, коли здавалось, що політичний діалог виявлявся неможливим. На думку Ч. Фединець, члена Угорської академії наук, світ розвивається таким чином, що відносини між державами повинні слугувати зміцненню співпраці на регіональному рівні [16, с.287].

Ми підтримуємо загальноприйнятий поділ розвитку українсько-угорських відносин на такі етапи: перший етап – з середини 1989 року до 24 березня 1992 року, другий етап – з квітня 1992 року до березня 1999 року, третій етап - з квітня 1999 року до травня 2004 року, і четвертий етап – з червня 2004 року до теперішнього часу [7, 19].

Коротко охарактеризуємо основні етапи українсько-угорських міжнародних відносин. Перший етап розпочався наприкінці 1989 року з візиту до Угорщини української делегації на чолі з міністром культури УРСР Ю. Оленко, під час якого був підписаний Протокол про співпрацю у сфері культури. У серпні 1990 року до Будапешта прибула делегація Міністерства закордонних справ України на чолі з міністром А. Зленком. У вересні 1990 року Президент Угорщини Арпад Гьонц здійснив офіційний візит до України.

Під час візиту Голови Верховної Ради УРСР Л. Кравчука до Угорщини (30 травня - 1 червня 1991 р.) було підписано дев'ять двосторонніх документів, включаючи Декларацію про відносини між Україною та Угорською Республікою, Консульську конвенцію, Декларацію про засади співробітництва щодо безпеки прав національних меншин. Два документи практично де-юре визнали Україну незалежною державою. Слід зазначити, що переговори ускладнювало те, що відповідно до Конституції, Українська РСР мала право на здійснення міжнародної діяльності, але не мала більшості характеристик суверенної держави, тобто міжнародно визнаних кордонів, громадянства, паспорта, дипломатичних представництв, армії тощо [19].

Угорщина була першою країною, яка визнала Україну незалежною державою, що привело до відкриття дипломатичних місій та підписання

базового договору між двома країнами. Однак у деяких українських публікаціях вказують, що першою країною, яка визнала незалежність України, була Польща, а Угорщина була однією з перших. Насправді у неділю, 1 грудня 1991 року, був проведений референдум, а у вівторок із Будапешта надійшов факс, який дозволяв підписати протокол про встановлення дипломатичних відносин. При підписанні протоколу був присутній міністр закордонних справ Анатолій Зленко та високопосадові дипломати, які привітали О.Палді, генерального консула Угорщини в Україні з тим, що угорський уряд був першим, який підтримав своїми діями створення та консолідацію незалежної держави України [18].

6 грудня 1991 року делегація Угорської Республіки на чолі з прем'єр-міністром Й. Анталом відвідала Київ. В результаті цього візиту був підписаний Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою, ратифікований 1 липня 1992 року. В договорі було зазначено, що Україна і Угорська Республіка, будуючи свої відносини, що сягають корінням в історичне минуле їх країн, переконані в тому, що добросусідство, взаємна повага та співробітництво між двома країнами відповідають інтересам народів України і Угорщини і служать створенню якісно нових відносин, основаних на рівноправності, і зміцненню системи безпеки в Європі; вітаючи історичні зміни в Європі та обох державах. Договірні Сторони зобов'язувались розвивати свої відносини як дружні держави, послідовно керуватись принципами суверенної рівності, незастосування сили або загрози силою, непорушності кордонів, територіальної цілісності, мирного врегулювання спорів, невтручання у внутрішні справи одна одної, поважання прав людини і основних свобод, рівноправності і права народів розпоряджатись своєю долею, сумлінного виконання міжнародних правових зобов'язань, добросусідства, партнерства і співробітництва [2].

Договір включав надзвичайно важливі положення, а саме: договірні Сторони, у відповідності із зобов'язаннями, зафіксованими в Статуті ООН та в документах Ради з безпеки і співробітництва в Європі, вирішуватимуть спори, що можуть виникати між ними, виключно мирними засобами. Сторони поважають територіальну цілісність одна одної і заявляють, що не мають і не матимуть територіальних претензій одна до одної [2].

Саме положення щодо територіальної цілісності обговорювалося Національними Зборами Угорської Республіки протягом трьох днів під час процесу ратифікації. Незалежно від сильного опору опозиції, насамперед Незалежної партії дрібних власників, парламент ратифікував Договір. Це був перший документ, підписаний Україною як незалежною державою на такому рівні.

Для активізації міжнародної співпраці необхідно було створити Посольство України у Будапешті. З цією метою в січні 1992 року був призначений тимчасовий повірений у справах України в Угорщині, а вже 24 березня 1992 року було відкрито Посольство України в Угорщині, яке стало першим дипломатичним представництвом України за кордоном.

Другий етап (квітень 1992 року – березень 1999 року) характеризується динамічним розвитком українсько-угорських відносин у всіх сферах [7].

Потрібно відмітити, що відносини між двома незалежними державами Україною та Угорщиною впродовж 1990-х років можна назвати зразковими. Для цього періоду характерне поживлення двосторонніх дипломатичних візитів на найвищому рівні, включаючи візити двох президентів України, Л.Кравчука та Л.Кучми, в Угорщину та візити президента Угорщини (1990-2000 рр.) А. Гьонца, прем'єр-міністрів Угорщини Д.Горна та В. Орбана в Україну, візити міністрів закордонних справ та спікерів парламенту двох країн.

Слід зазначити, що в результаті офіційного візиту до Угорщини у лютому 1993 року Президента України Л. Кравчука був підписаний новий пакет угод, включаючи угоди про економічну, науково-технічну та промислову співпрацю, створення та функціонування прикордонних пунктів пропуску, спрощений порядок перетину державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних регіонах [7].

Міжпарламентські контакти також стали регулярними. У вересні 1994 року, коли делегація Верховної Ради України на чолі з О. О. Морозом перебувала в Угорщині, між Верховною Радою України та Парламентом Угорської Республіки була підписана Угода про співробітництво. Завдяки цій угоді відносини між Верховною Радою України та Парламентом Угорської Республіки стали регулярними. В обох парламентах були сформовані відповідні групи «Україна - Угорщина» та «Угорщина-Україна», українсько-угорські парламентські групи, що займаються питаннями захисту прав національних меншин та економічного співробітництва, внаслідок чого обмін законодавчими документами також набув постійного характеру[11].

У 1995 році було підписано Угоду між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про співробітництво в галузі культури, освіти і науки, у статті 1 якої зазначалось, що Сторони розвивають і зміцнюють співробітництво в галузях культури, науки, освіти, інформації, молодіжних, спортивних і туристичних обмінів з метою взаємного ознайомлення зі способом життя, культурною спадщиною і сучасними культурними та науковими досягненнями двох країн, а також обміну професійним досвідом. Сторони також заохочують співробітництво і прямі контакти між відповідними міністерствами, відомствами та іншими державними установами, вищими та середніми навчальними закладами, науковими та науково-дослідними установами, творчими спілками, громадськими, молодіжними та іншими неурядовими організаціями, а також між громадянами, що працюють в галузях співробітництва, передбачених цією Угодою. В Угоді було підкреслено, що це особливо стосується прикордонних районів [3].

Слід зазначити, що основна мета Угорщини - підтримка та зміцнення зв'язків між Угорщиною та Україною як добрими сусідами і особливо важливими партнерами один для одного. Пріоритет надається взаємному розвитку культурних відносин та ознайомленню української громадськості з угорською культурною спадщиною [10].

Таким чином, можна відмітити, що з 1990-х зустрічі на високому рівні стали регулярними, засідання міжурядових комітетів проводились часто, і обидві сторони виявили готовність поглибити двосторонні відносини,

що привело до позитивних результатів як у політичному діалозі, так і у всіх сферах суспільного життя.

Членство Угорщини в НАТО та створення нової геополітичної ситуації в регіоні Центрально-Східної Європи ознаменували кінець цього періоду.

Третій етап українсько-угорської співпраці розпочався в березні 1999 року із вступом Угорщини в НАТО і тривав до травня 2004 року, тобто до приєднання країни до Європейського Союзу. Особливістю цього періоду була, насамперед спроба угорців переглянути стан двосторонніх відносин з точки зору членства країни в Альянсі та майбутнього членства в ЄС. Порівняно з попереднім періодом в українсько-угорських відносинах спостерігалось деяке уповільнення [19].

Однак співробітництво продовжувалось. Так, 14-15 травня 1999 року Президент Угорщини взяв участь у шостій неофіційній зустрічі глав держав Центральної Європи у Львові, а 10-11 вересня 1999 року – у саміті глав держав та урядів «Балтійсько-Чорноморське співробітництво: до інтегрованої Європи XXI століття без ліній розподілу» в Ялті, під час якого обговорювалися питання активізації багатостороннього співробітництва на просторі між двома морями.

Отже, короткий в історичному плані період дипломатичних відносин України та Угорщини (1990-2000 роки) характеризувався багатьма позитивними моментами, найвизначнішим з яких було відкриття у 1992 році в Угорщині посольства України – першого посольства нашої незалежної держави у світі.

Слід зазначити, що в той час як дипломатичні відносини України та Угорщини протягом 1990-2000-х можна назвати зразковими, через кілька років після спалаху кризи на сході України угорсько-українські міждержавні відносини зазнали кризи. Але, незважаючи на це, можна з впевненістю стверджувати, що, враховуючи досвід становлення та розвитку дипломатичних відносин між країнами, як український, так і угорський уряди зацікавлені у відновленні добросусідських відносин. Підтвердженням цього слугують численні зустрічі представників обох держав від найвищого рівня до громад двох країн. Ми вважаємо, що для зміцнення та покращення дипломатичних відносин між Україною та Угорщиною на сучасному етапі слід враховувати позитивний досвід розвитку відносин періоду 1990-2000-х років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Декларація про принципи співробітництва між Українською РСР та Угорською Республікою по забезпеченню прав національних меншостей. 31 травня 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_322
2. Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою Ратифікація від 01.07.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004
3. Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про співробітництво в галузі культури, освіти і науки 04.04.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_054

4. Литвин В. Українсько-угорські відносини: історичні традиції та нові обрії співробітництва //Голос України. – 28 травня 2004. – С.4-6.
5. Кіш Є. Три доміанти в політичній палітрі Угорщини // Стратегічна панорама. – 1999. – № 1–2. – С. 85–99.
6. Кіш Є. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноевропейськими сусідами. – К.: КІС, 2004. – С. 126–132.
7. Ткач Д.І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій: монографія / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. – К.: МАУП, 2004.
8. Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби //Науковий вісник Дипломатичної академії України. –2009. –№ 15. – С.78-89.
9. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти (кол.моног.) / за ред. Ф.М.Рудича . – К.: МАУП, 2002. – 488 с.
10. Actualities of cultural cooperation between Hungary and Ukraine/ Cultural relations. – URL: <https://kijev.mfa.gov.hu/eng/page/kulturalis-kapcsolatok>
11. Az Ukrajna és Magyarország közötti kétoldalú kapcsolatok története. Ukrajna Magyarországi Nagykövetségének honlapja. – 22 augusztus 2012. –URL:<https://hungary.mfa.gov.ua/hu/embassy/279-z-istoriji-posolystva-ukrajini-v-ugorshhini>
12. Fedinec Csilla. Ukraine's Place in Europe and Two Decades of Hungarian-Ukrainian Relations // Foreign Policy Review. –January 2013. – pp.69-95
13. Hyde-Price A.G. V. The International Politics of East Central Europe. – Manchester: University Press, 1996 . – 300 p.
14. Keskeny Ernő: A magyar–orosz kapcsolatok 1989–2002 [Hungarian–Russian Relations, 1989–2002]. Budapest: Századvég Kiadó, 2012. –82 p.
15. Kyiv vs Budapest: What's going on in Ukrainian-Hungarian relations// ICPS Press. – 24.10.2018. – URL: <http://icps.com.ua/en/studies-icps/foreign-policy/kyiv-vs-budapest-whats-going-on-in-ukrainian-hungarian-relations/>
16. Magyar Külpolitikai Évkönyv 2000 [Hungarian Foreign Affairs Yearbook, 2000]. Budapest: Ministry of Foreign Affairs, 2001. – pp. 287–288.
17. Nichol James P. Diplomacy in the Former Soviet Republics. Greenwood Publishing Group . –1995 . –244 pp.
18. Páldi András: Egyre távolabb Moszkvától. Egy diplomata kijevei emlékei 1986–1992 [Ever More Distant from Moscow. The Memories of a Diplomat in Kiev, 1986–1992]. Budapest: Belvárosi Könyvkiadó, 1996. –254 p.
19. Political issues of Ukraine and Hungary. History of bilateral relations. – 20 August 2012. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/en/embassy/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>
20. Varga Imre. Development of the Hungarian Foreign Policy in the Last Ten Years. A comparison of the foreign policy programs of the post-transition Hungarian governments . – URL: <http://www.nsf-journal.hr/Portals/0/Dokumenti/Volume%201,%20Number%202,%20%20Summer%202000/07Varga.pdf>

REFERENCES

1. *Deklaratsiia pro pryntsyipy spivrobotnytstva mizh Ukrainskoiu RSR ta Uhorskoiu Respublikoiu po zabezpechenniu prav natsionalnykh menshostei*. 31 travnia 1991 r. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_322 [in Ukrainian].
2. *Dohovir pro osnovy dobrosusidstva ta spivrobotnytstva mizh Ukrainoiu i Uhorskoiu Respublikoiu Ratyfikatsiia vid 01.07.1992*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004 [in Ukrainian].
3. *Uhoda mizh Uriadom Ukrainy i Uriadom Uhorskoj Respubliky pro spivrobotnytstvo v haluzi kultury, osvity i nauky 04.04.1995*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_054 [in Ukrainian].

4. Lytvyn, V. (2004). *Ukrainsko-uhorski vidnosyny: istorychni tradytsii ta novi obrii spivrobotnytstva* [Ukrainian-Hungarian relations: historical traditions and new horizons of cooperation]. *Holos Ukrainy*, 28 travnia 2004, pp. 4-6 [in Ukrainian].
5. Kish, Ye. (1999). Try dominanty v politychnii palitri Uhorshchyny [Three dominants in the political palette of Hungary]. *Stratehichna panorama – Strategic Panorama*, 1–2, 85–99 [in Ukrainian].
6. Kish, Ye. (2004). *Rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu: vplyv na vidnosyny Ukrainy z tsenralnoievropeiskymy susidamy* [Enlargement of the European Union: impact on Ukraine's relations with its Central European neighbors]. Kyiv: KIS, 126–132 [in Ukrainian].
7. Tkach, D.I. (2004) *Suchasna Uhorshchyna v konteksti suspilnykh transformatsii* [Modern Hungary in the context of social transformations]. NAN Ukrainy, Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
8. Tkach, D.I. (2009). *Ukrainsko-uhorski vidnosyny novitnoi doby* [Ukrainian-Hungarian relations of modern times]. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy – Scientific Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine*, 15, 78-89 [in Ukrainian].
9. Rudych, F.M. (2002). *Ukraina v suchasnomu heopolitychnomu prostori: teoretychnyi i prykladnyi aspekt* [Ukraine in the modern geopolitical space: theoretical and applied aspects]. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
10. *Actualities of cultural cooperation between Hungary and Ukraine/ Cultural relations*. Retrieved from: <https://kijev.mfa.gov.hu/eng/page/kulturalis-kapcsolatok> [in English]
11. *Oz Ukrajna esh Modiororsag kozoti ketoldalal kapcholatok tortenete. Ukrajna Modiororsagi Nogykovetshegenek honlapja* [History of bilateral relations between Ukraine and Hungary. Site of the Embassy of Ukraine in Hungary]. 22 augusztus 2012. Retrieved from <https://hungary.mfa.gov.ua/hu/embassy/279-z-istoriji-posolystva-ukrajini-v-ugorshhini> [in Hungarian].
12. Fedinec, Csilla (2013). *Ukraine's Place in Europe and Two Decades of Hungarian-Ukrainian Relations*, *Foreign Policy Review*, 69-95 [in English].
13. Hyde-Price, A. G. V. (1996). *The International Politics of East Central Europe*, Manchester: University Press, 300 p. [in English].
14. Keshkeny, Erno (2012). *O modiar-oros kopcholatok 1989-2002. [Hungarian–Russian Relations, 1989–2002]*. Budapest: Szadveg Kiado, 82 p. [in Hungarian].
15. *Kyiv vs Budapest: What's going on in Ukrainian-Hungarian relations*, ICPS Press, 24.10.2018. Retrieved from <http://icps.com.ua/en/studies-icps/foreign-policy/kyiv-vs-budapest-whats-going-on-in-ukrainian-hungarian-relations/> [in English].
16. *Modior Kulpolitikai Evkonyv [Hungarian Foreign Affairs Yearbook]*. (2001). Budapest: Ministry of Foreign Affairs, 287–288 [in Hungarian].
17. Nichol, James P. (1995). *Diplomacy in the Former Soviet Republics*. Greenwood Publishing Group, 244 p. [in English].
18. Paldi, Andrash (1996). *Edjre tavolab Moskvatol. Edj diplomata kievi emlekei 1986-1992 [Ever More Distant from Moscow. The Memories of a Diplomat in Kiev, 1986–1992]*. Budapest: Belvaroshi Konyvkiado, 254 p. [in Hungarian].
19. *Political issues of Ukraine and Hungary. History of bilateral relations*, 20 August 2012, Retrieved from <https://hungary.mfa.gov.ua/en/embassy/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin> [in English].
20. Varga, Imre. *Development of the Hungarian Foreign Policy in the Last Ten Years. A comparison of the foreign policy programs of the post-transition Hungarian governments*. Retrieved from <http://www.nsf-journal.hr/Portals/0/Dokument/Volume%201,%20Number%202,%20%20Summer%202000/07Varga.pdf> [in English].